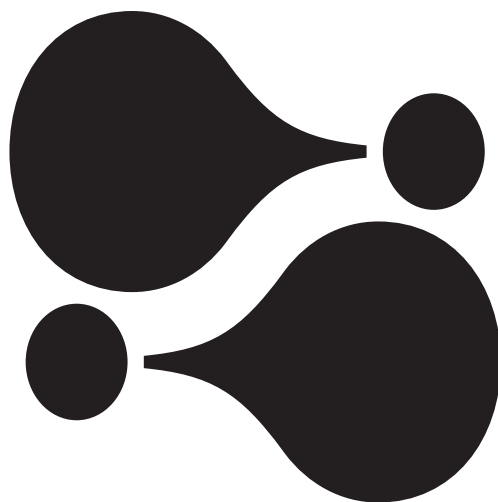

Defensar els drets de la selva

Un matí amb
Patricia Gualinga

Propostes per treballar a l'aula

Índex

Sobre Patricia Gualinga	3
Activitat 1 Què vol dir “viure bé”?	5
Activitat 2 La proposta de la “Selva Viva”	8
Activitat 3 La lluita contra l’extractivisme del poble Sarayaku	10
Bibliografia	12

Sobre Patricia Gualinga

Patricia Gualinga és una **activista climàtica i defensora dels drets de les dones i dels pobles indígenes de l'Amazones**. Des de fa dècades, ha estat al capdavant de la lluita contra la destrucció de les seves terres i la vulneració dels drets humans, treballant com a líder del **poble quítxua de Sarayaku, conegut com “el poble del migdia”**. El nom d'aquesta comunitat prové d'una antiga profecia que predeu que Sarayaku serà un pilar en la defensa territorial, cultural i espiritual, un far de llum tan fort com el sol del migdia en el seu zenit.

La seva és una de les veus més reconegudes a escala internacional per denunciar les conseqüències de l'extracció de petroli i la desforestació en un dels indrets més importants per al clima del planeta. Diplomada en drets humans, gestió ambiental i comunicació, Gualinga explica que la seva crida a lluitar li va arribar en forma de somni, en el moment en què la seva família i el seu poble es van veure amenaçats per l'arribada d'una petrolera. Va ser llavors quan va deixar la seva feina com a funcionària del Govern de l'Equador per “renéixer” i dedicar-se a temps complet a la lluita i resistència de Sarayaku.

Patricia Gualinga

Defensar els drets de la selva

L'any 2022 va rebre **el prestigiós premi Olof Palme**, que reconeix la seva dedicació en defensa de la natura i dels drets dels pobles indígenes. També ha estat guardonada amb altres premis, com el premi Brote Activismo al Festival Internacional de Cinema Mediambiental de Canàries (FICMEC).

Actualment, és presidenta de la Fundació TIAM, una organització de capacitació, recerca, assessoria i litigi en qüestions ambientals i de drets humans, i participa a la Red Eclesial Pan-Amazónica (REPAM). Com altres activistes de les comunitats indígenes, Gualinga ha patit atacs i ha rebut amenaces de mort.

Activitat 1

Què vol dir “viure bé”?

1
L'entrevista pot visionar-se integralment a [YouTube](#) i a la pàgina web [earthsayers](#). Els fragments aquí presentats corresponen als minuts 00:00-7:35.

Llegeix (o visiona)¹ els fragments² de l'entrevista a l'activista Patricia Gualinga en el marc del cicle de conferències Earth Rights celebrat a Sigtuna (Suècia). Para atenció a què entén l'activista per “viure bé” (*buen vivir*) i, després, contesta les preguntes que trobaràs a continuació.

2
Recuperem els fragments de l'entrevista transcrita, editada i publicada amb el títol “Entrevista con Patricia Gualinga. El buen vivir y la selva viviente” per la Revista de la Universidad de México, en el seu dossier “Abya Yala” de l'abril de 2019. El teniu en línia i per descarregar en [PDF](#).

—

Vengo de la Amazonía y se me ha pedido que hable sobre el buen vivir. Para los pueblos indígenas es nuestra filosofía de vida, pero, para tratar de explicarle a la sociedad occidental por qué no queremos industrias extractivas en nuestros territorios y por qué hay tantos pueblos indígenas en el mundo luchando para evitar no solo las violaciones a los derechos humanos, sino a la naturaleza y a la vida misma, hemos intentado a nuestra manera generar una conciencia. [...] ¿Qué es el buen vivir para nosotros? Se confunde mucho con el bienestar material, con la acumulación de riqueza, con toda la fantasía superficial, aunque es algo distinto. Para nosotros, obviamente, es importante que el ser humano encuentre bienestar, tranquilidad y felicidad, pero por más que tenga acumulaciones materiales nunca lo va a lograr si no tiene el verdadero buen vivir, que es la conexión con la naturaleza y con la Madre Tierra. Muchos lo llamarán espiritual, pero el ser humano tenía esa conexión y en algún momento la perdió, se rompió y se sigue rompiendo. Lo que intento explicar es que el buen vivir está conectado con la Madre Tierra, con la naturaleza, y está continuamente en comunicación con ellas. Hay muchas enfermedades desconocidas que están apareciendo y se deben a la ruptura con todo esto. En cambio, nuestros gobiernos extractivos, los gobiernos latinoamericanos, tratan de convencernos de que nosotros somos pobres, de que necesitamos mucha infraestructura, tener una calidad de vida y aprender de la sociedad occidental.

[...] Les venimos a decir que, aunque no les estamos pidiendo que vivan como nosotros, hay un peligro inminente para la supervivencia del ser humano, y que no necesariamente la acumulación de riquezas genera felicidad y que los pueblos indígenas no tenemos ninguna pobreza. [...]

Alguna vez discutía con una persona que me decía: “Ustedes son pobres. Están sentados sobre la riqueza, no dejan explotar los recursos, son un impedimento para el desarrollo del país y son una piedra en el zapato”. Obviamente, con tantas acusaciones, nosotros tenemos que responder. Todo depende de cómo veas la pobreza. ¿Quién es más feliz, el indígena o el que vive en la gran ciudad, sobresaturado con que si no tiene casa, con pagar la renta, la luz, el teléfono, los impuestos y todo, y llega al final del mes totalmente exhausto? ¿En qué momento tiene la oportunidad de conectarse? ¿O el indígena que está en el Amazonas, en un territorio vasto, limpio, sin químicos o comiendo comida orgánica, cazando en el agua o en las montañas, recolectando frutos y al final del día duerme tranquilamente? O sea, ¿en qué medida nosotros estamos hablando de qué es el buen vivir?

[...] Hay que ser conscientes de que la energía que están utilizando muchas veces provoca violaciones a derechos humanos en territorios de pueblos originarios. Nosotros, por ejemplo, en el Ecuador, nos denominamos *pueblos de origen*. Estuvimos ahí desde antes de todo esto. Entonces, la discusión del *buen vivir* pasa netamente por la resistencia de los pueblos indígenas para que existan los bosques primarios.

—

Preguntes:

1. Quina definició faries del concepte de *buen vivir* a partir de les pinzellades donades en el text per Patricia Gualinga?
2. Segons Gualinga, per què els indígenes han hagut de generar un discurs específic per explicar la seva manera de viure als occidentals? Penses que aquest esforç els ha obligat a simplificar o modificar la seva visió per fer-la comprensible?

3. El *Gran diccionari de la llengua catalana* (consultable a [diccionari.cat](#)) defineix pobresa com “mancança o gran escassetat del necessari per a viure”; com interpretes tu el que és “necessari per a viure”? Debateu-ho amb la resta de companys i companyes.

Activitat 2

La proposta de la selva viva

3
Com a l'activitat anterior, recuperem els fragments de l'entrevista transcrita, editada i publicada amb el títol "Entrevista con Patricia Gualinga. El buen vivir y la selva viviente" per la Revista de la Universidad de México en el seu dossier "Abya Yala" de l'abril de 2019. El teniu [en línia](#) i per descarregar en [PDF](#).

Llegeix³ el següent fragment del capítol «NO estamos todos en el mismo barco», del llibre *La Amazonia. Viaje al centro del mundo*, d'Eliane Brum, i contesta les preguntes que trobaràs a continuació.

—

Nosotros la denominamos [a la Amazonía] *selva viviente*. Muchos traducen *kawsak sacha* como *living forest* en inglés, y nos preguntan por qué le decimos así. Nosotros respondimos: porque la selva está viva. No solamente porque el árbol está vivo: la laguna también está viva. Porque no han entendido que para que haya esa regeneración hay seres de la naturaleza o guardianes de los bosques que regeneran los ecosistemas que la industria extractiva destruye. Ellos no están ahí para luchar con lanzas y armas, eso es cosa de los humanos: su función vital es regenerar la naturaleza, es sanar a la Madre Tierra. Y son muchos, no hay uno solo. Dentro de nuestro conocimiento está el del bosque, el de la laguna, el de la montaña, el pequeño guardián, etcétera. Todo un contexto que, cuando se pierde, el ecosistema perece o huye buscando algún otro lugar. Aquellos espacios vitales de la humanidad que son como oasis y todavía están dando un cierto equilibrio al planeta están amenazados; si desaparecieran, sería el caos mundial a nivel climático. [...]

Por eso, como nosotros somos de la Amazonía, lo hemos dicho: la selva viviente es la parte fundamental del conocimiento de nuestros ancestros y esos espacios tienen que ser reconocidos por el mundo como vitales para la humanidad. No me estoy refiriendo a un parque nacional de conservación, a una reserva de la biósfera, a un bosque protector, porque todos ellos para fines prácticos son limitados por las industrias; me estoy refiriendo a una categoría sagrada, de territorios sagrados, de bosques libres de extracción a perpetuidad que sirvan para que esta humanidad pueda tener la oportunidad de seguirse regenerando. Y esta es en esencia nuestra propuesta como pueblos.

—

Preguntes:

1. Com interpretes la visió de la selva dels pobles indígenes?
2. Els indígenes es veuen com a part d'un ecosistema i consideren que tenen el coneixement ancestral per mantenir-lo. Quina diferència hi ha entre la seva visió de *ser part* de la selva i la visió occidental de considerar-la un recurs natural?
3. Els occidentals som experts en “reserves” o “parcs naturals”. Quines diferències creus que hi ha entre els parcs naturals i la selva viva que defensen els indígenes?
4. Hi ha algun lloc en què sentis alguna cosa similar a la que explica Patricia Gualinga?

Activitat 3

La lluita del poble de Sarayaku contra l'extractivisme

Aquesta és una activitat de recerca i formació d'opinió crítica. L'objectiu és fomentar la lectura i el pensament crític, així com l'aprenentatge sobre els drets humans i els recentment denominats drets de la naturalesa. Per això, es busca aprofundir en la comprensió del cas específic del conflicte entre el poble kichwa de Sarayaku i les conseqüències de les activitats d'empreses com la CGC, analitzant les diverses perspectives implicades: la comunitat indígena, els diferents agents extractivistes (empreses i Estats) i la resolució judicial de la Comissió Interamericana de Drets Humans.

El poble quítxua de Sarayaku, situat a l'Amazònia equatoriana, ha resistit des del començament a les activitats petrolieres al seu territori, així com als efectes devastadors que comporten per a la vida i l'ecosistema local. Tot i aquesta oposició, el govern equatorià va autoritzar l'entrada de l'empresa Compañía General de Combustibles (CGC), d'origen argentí, que entre finals de 2002 i principis de 2003 va penetrar a la força en el territori de Sarayaku per fer-hi perforacions i col·locar-hi explosius d'alt voltatge destinats a l'exploració sísmica d'hidrocarburs. Aquesta intervenció va comportar la destrucció de coves, fonts d'aigua i rius subterranis dels quals depenia la comunitat per al consum d'aigua, a més de la tala d'arbres i plantes de gran valor mediambiental, essencials per a la subsistència alimentària de Sarayaku. A més, entre inicis de 2003 i finals de 2004, es van reportar diversos casos de presumptes amenaces i persecucions dirigides contra líders comunitaris, membres de Sarayaku i el seu advocat.

- Visiona aquest [vídeo](#) sobre la lluita de Sarayaku contra la petroliera. Escolta les declaracions del membre de la comunitat quítxua i pren notes sobre:
  1. Com conceben la relació entre la comunitat, el territori i les vides no humanes.
  2. Quines són les conseqüències extractives per a la comunitat i l'ecosistema.
  3. Què entén el poble de Sarayaku per *drets de la naturalesa* i per què van més enllà dels drets humans.
- Tant Patricia Gualinga com el membre del poble quítxua de Sarayaku que has escoltat al vídeo s'oposen diametralment a les indústries extractives.
  1. Fes una breu recerca sobre aquest concepte i explica'l amb les teves pròpies paraules.
  2. Podries buscar quants anys li han calgut a la terra per formar les quantitats de petroli que estem extraient actualment?
  3. Hi ha interessos contraposats entre, d'una banda, un poble que fa milers d'anys que viu en harmonia amb la natura i, de l'altra, els interessos de l'Estat que vol obtenir diners dels drets atorgats a una empresa per extreure petroli. Pots fer una llista dels punts a favor i en contra d'una i altra opció?
- Llegeix aquesta [sinopsi](#) sobre el cas Sarayaku, que explica la resolució judicial de la Comissió Interamericana de Drets Humans, i identifica:
  1. Segons la resolució, quins drets s'han vulnerat?
  2. Quines mesures proposa per protegir els drets del poble de Sarayaku i el territori?
- Creus que els drets humans han quedat caducs, davant el col·lapse climàtic? Fes una breu recerca sobre què impliquen els drets de la selva, i com connecten amb la proposta del poble Sarayaku explorada a l'activitat anterior sobre el concepte de *selva viva*.

Bibliografia

Fonts principals del dossier:

- *Revista de la Universidad de México* (abril 2019). “Entrevista con Patricia Gualinga. El *buen vivir* y la *selva viviente*”. Dossier “Abya Yala”, p. 50-55. Disponible en [línia](#).
- [Pàgina oficial](#) del Pueblo Originario Kichwa de Sarayaku.

Sobre Patricia Gualinga:

- León Cabrera, José María (18/10/2023). “Patricia Gualinga, el rostro de la resistencia”. *GK*. Disponible en [línia](#).
- *Soberanía Alimentaria, Biodiversidad y Culturas* (19/12/2021). “Patricia Gualinga: ‘La alimentación tiene mucho que ver con la conexión con la naturaleza, con el desarrollo de la sensibilidad’”. Disponible en [línia](#).
- Sullivan, Lisa (21/06/2023). “Defensora del agua en la Amazonía”. *Misioneros*. Disponible en [línia](#).

Sobre la proposta de *selva viva*:

- Baquero Díaz, Carlos-Andrés (10/07/2023). “La selva es un ser viviente y consciente”. *Nacla Magazine*. Disponible en [línia](#).
- Baquero Díaz, Carlos-Andrés (05/01/2024). “José Gualinga Montalvo: ‘La selva es un ser vivo, inteligente y consciente’”. *Sumaúma*. Disponible en [línia](#).

Sobre la sentència judicial en favor del poble de Sarayaku:

- Amnistía Internacional (27/07/2012). “Ecuador: la sentencia de la Corte Interamericana, una victoria clave para los pueblos indígenas”. Disponible en [línia](#).

Recursos audiovisuals:

- [Canal de Youtube](#) d’Eriberto Gualinga, músic i realitzador de Sarayaku.

